

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

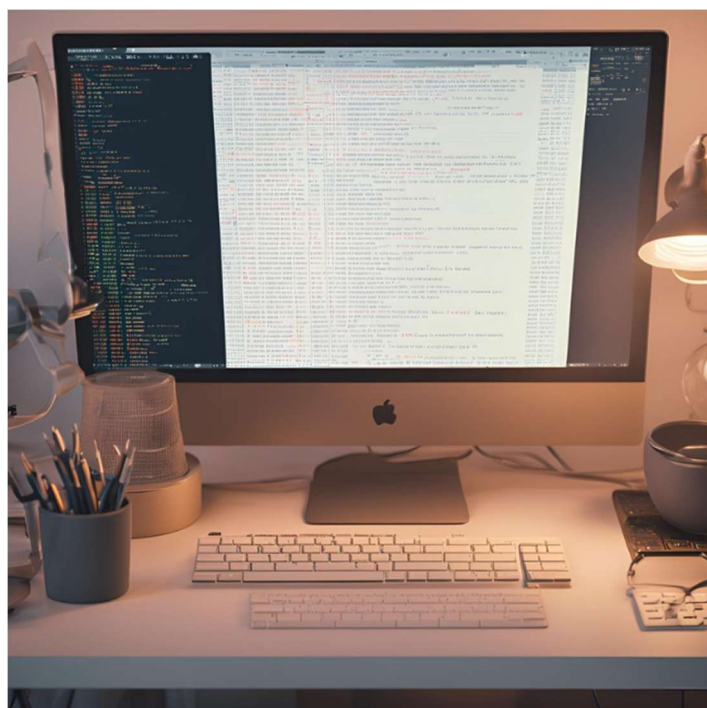
Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Ćwiczenie nr 7

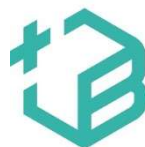
Testy statystyczne w Excelu oraz języku R – część 2

**POLITECHNIKA
BYDGOSKA**
im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich

**POLITECHNIKA
BYDGOSKA**
Wydział Technologii
i Inżynierii Chemicznej

**POLITECHNIKA
BYDGOSKA**
Wydział Medyczny

PRACOWNIA KOMPUTEROWA

Wstęp

Współczesne analizy statystyczne mają fundamentalne znaczenie w badaniach naukowych, diagnozowaniu problemów medycznych, a także w podejmowaniu decyzji biznesowych i społecznych. Przypomnijmy podstawowe sposoby wykonania testów statystycznych przy użyciu programów:

- Excel (z włączonym pakietem Analysis ToolPak) oferuje podstawowe funkcje statystyczne oraz wizualizacje, które są proste i intuicyjne. Dodatkowo dostępny jest do instalacji pakiet Real Statistics (Xrealstats) ze strony:
<https://real-statistics.com/free-download/real-statistics-resource-pack/>
Instalacja pakietu: Plik->Opcje->Dodatki->Przejdź->Przełączaj (znajdź pobrany ze strony pakiet)
Problemy przy instalacji:
  - Trzeba wyłączyć Widok chroniony w Opcjach Excela (Plik->Opcje->Centrum zaufania)
  - Trzeba odblokować plik ściągnięty z Internetu we Właściwościach tego pliku
- Język R to specjalistyczne narzędzie programistyczne, które pozwala na zaawansowane analizy i większą elastyczność, co czyni go idealnym narzędziem dla badaczy oraz analityków danych. Zaletą jest brak konieczności instalacji czegokolwiek na komputerze i możliwość skorzystania z kompilatorów online. Np.:
  - <https://rdrr.io/snippets/> (zaleta: brak konieczności logowania się, dużo zainstalowanych pakietów; wada: brak możliwości przesyłania plików z danymi)
  - <https://www.mycompiler.io/pl/new/r> (zaleta: brak konieczności logowania się; wady: mniej pakietów zainstalowanych, brak możliwości przesyłania plików z danymi)

Aby przygotować dane do analiz w języku R, pochodzące z baz danych, które często są w formacie tekstowym .csv lub .tsv, można pomóc sobie Excelem (wczytać dane za pomocą Kreatora importu tekstu), a następnie użyć konwerter dostępny online jak np.:

<https://tableconvert.com/excel-to-rdataframe>

Konwerter ten pomoże przygotować dane w formacie wymaganym przez język R.

Najważniejsze elementy języka R potrzebne do obliczeń statystycznych:

1. Typy danych i struktury danych

R umożliwia łatwe importowanie danych z plików o różnych formatach, takich jak np. CSV, Excel, TXT (funkcje: `read.csv()`, `read.table()`, `readxl::read_excel()`), a także z baz danych SQL i zewnętrznych źródeł internetowych. W przypadku kompilatorów online zwykle dane trzeba podać w postaci tekstu jak opisano powyżej.

Najbardziej elementarnym sposobem przetwarzania danych w R są działania na:

- zmiennych; np. `temperatura <- 279`, gdzie `<-` to operator przypisania,
- wektorach; np. `wektor_temperatur <- c(279, 300, 298, 310)`; wektory można też łączyć ze sobą, np. `wektor1 <- c(wektor_temperatur, temperatura, wektor_temperatur)` stworzy wektor1, który będzie miał 9 elementów,
- macierzach

- jeśli macierz jest 2 wymiarowa używamy funkcji `matrix()`;
np. `matrix(1:12, nrow=3)`, utworzy macierz z wartościami od 1 do 12 w 3-ech rzędach,
`matrix(1:12, ncol=3)`, utworzy macierz z wartościami od 1 do 12 w 3-ech kolumnach,
`x <- c(1,3,2,10,5)`
`y <- 1:5`
`m1 <- cbind(x,y)`, złączy wektory po kolumnach i utworzy macierz `m1`
`m2 <- rbind(x,y)`, złączy wektory po wierszach i utworzy macierz `m2`
sięganie do danych: `m2[2,3]`, zwróci element macierzy `m2` w 2-gim rzędzie i 3-ciej kolumnie natomiast `m2[2,]`, zwróci cały 2-gi rząd.
  - jeśli macierz ma mieć więcej wymiarów używamy funkcji `array()`
np. utworzenie 3-wymiarowej tablicy (`array`) o wymiarach $2 \times 3 \times 4$:
`moje_dane <- 1:24`
`moje_array <- array(data = moje_dane, dim = c(2, 3, 4))`
`print(moje_array)`
- ramkach danych
- przy analizie danych wykorzystywane są najczęściej ramki danych. Najważniejsze cechy ramki danych: Każda ramka danych powinna zawierać wartości uporządkowane w kolumnach; Każda z kolumn jest wektorem i musi mieć taką samą długość; Różne kolumny mogą przechowywać różne typy danych.
  - np.

```
moje_dane <- data.frame(
  imie = c("Anna", "Piotr", "Maria"),
  wiek = c(25, 30, 28),
  miasto = c("Warszawa", "Kraków", "Gdańsk")
)
```

	imie	wiek	miasto
1	Anna	25	Warszawa
2	Piotr	30	Krakow
3	Maria	28	Gdansk
  - niektóre funkcje statystyczne wymagają ramek danych w formacie długim a niektóre w szerokim. **Format długi** jest bardziej elastyczny i często stosowany w analizie powtarzalnych pomiarów, wizualizacji, analizie wariancji i modelach wielopoziomowych. **Format szeroki** jest idealny do porównywania różnych zmiennych, analiz klasteryzacji, korelacji, regresji oraz w modelach dla serii czasowych.
Np. format **długi** dla ramki `moje_dane`:

```
library(tidyr)
moje_dane$wiek <- as.character(moje_dane$wiek) # Będziemy chcieli aby wiek i miasto były w kolumnie nazwanej wartośc, więc muszą mieć wspólny typ danych, konwertujemy więc wiek na ciąg tekstu
moje_dane_dlugie <- pivot_longer(
  moje_dane,
  cols = c("wiek", "miasto"), # Kolumny, które mają być przekształcone
  names_to = "atrybut", # Kolumna na nazwy oryginalnych kolumn
  values_to = "wartosc" # Kolumna na wartości
)
print(moje_dane_dlugie)
```

W tym przykładzie `cols = c("wiek", "miasto")` wskazuje, że chcemy przekształcić tylko te kolumny, a imie pozostanie bez zmian.


```

  imie  atrybut  wartosc
<chr> <chr>  <chr>
1 Anna  wiek     25
2 Anna  miasto    Warszawa
3 Piotr wiek     30
4 Piotr miasto   Krakow
5 Maria wiek     28
6 Maria miasto   Gdansk

```

Jeśli dane są już w formacie długim i chcemy wrócić do formatu **szerokiego**, używamy funkcji `pivot_wider()`:

```

moje_dane_szerokie <- pivot_wider(
  moje_dane_dlugie,
  names_from = atrybut, # Kolumna, która stanie się nagłówkami kolumn
  values_from = wartosc # Kolumna zawierająca wartości
)
print(moje_dane_szerokie)

```

```

  imie  wiek  miasto
<chr> <chr> <chr>
1 Anna  25    Warszawa
2 Piotr 30    Krakow
3 Maria 28    Gdansk

```

2. Podstawowe funkcje podsumowujące i statystyczne w R:

- `summary()` - statystyki podsumowujące
- `range()` - zwraca jednocześnie minimalną i maksymalną wartość
- `rev()` - odwraca kolejność elementów
- `sort()` - sortowanie
- `length()` - długość obiektu
- `mean()` - średnia elementów
- `sum()` - suma elementów
- `median()` - mediana
- `sd()` - odchylenie std.
- `var()` - wariancja
- `quantile()` - kwartyle, np. `quantile(wektor1, probs = c(0.25, 0.5, 0.75))`

Każdą z podanych funkcji statystycznych można użyć dla wektorów lub ramek danych podając dla której kolumny ma być coś policzone: np. dla poprzedniego przykładu

```

moje_dane$wiek <- as.numeric(moje_dane$wiek) #zamieniamy z powrotem znaki na liczbę
quantile(moje_dane$wiek, probs = c(0.25, 0.5, 0.75))

```

3. Testy statystyczne

Testy statystyczne w R pozwalają ocenić istotność zależności, różnic między grupami oraz zgodność z rozkładami.

a) Testy istotności różnic między grupami

- Test t-Studenta (`t.test()`) – stosowany do porównania średnich dwóch grup.

- Test chi-kwadrat (`chisq.test()`) – stosowany do badania zależności między zmiennymi kategoryjnymi; testuje, czy istnieje istotna różnica między obserwowaną a oczekiwaną liczbą przypadków.
  - Analiza wariancji (ANOVA) (`aov()`) – umożliwia porównanie średnich więcej niż dwóch grup, sprawdzając, czy istnieją istotne różnice między grupami.
  - Analiza przeżycia (`survdiff()` z pakietu `survival`) – test log-rank jest powszechnie stosowany w analizach przeżycia do porównania czasów przeżycia między dwiema lub więcej grupami.
- b) Testy normalności rozkładu
- Test Shapiro-Wilka (`shapiro.test()`) – popularny test sprawdzający, czy rozkład danych nie różni się istotnie od rozkładu normalnego; stosowany dla mniejszych prób (zwykle do 2000 obserwacji).
  - Test Kolmogorowa-Smirnova (`ks.test()`) – również używany do badania zgodności z rozkładem normalnym, ale bardziej odpowiedni dla dużych próbek. Ma możliwość sprawdzenia również innych rozkładów niż normalny.
- c) Testy homogeniczności wariancji
- Test Levene'a (`leveneTest()` w pakiecie `car`) – sprawdza jednorodność wariancji między grupami; działa niezależnie od normalności danych.
  - Test F-Fishera (`var.test()`) – używany do porównania wariancji między dwiema grupami. Jest czuły na normalność, więc najlepiej stosować go dla danych o rozkładzie normalnym.
- d) Sprawdzenie mocy testu

Cel

Celem części drugiej tego ćwiczenia jest praktyczne zastosowanie kolejnych wybranych testów statystycznych w języku R oraz Excelu. Studenci nauczą się, jak:

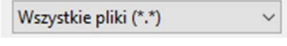
- Wprowadzać i zarządzać danymi w języku R i Excelu.
- Wykonywać podstawowe testy statystyczne, takie jak test t-Studenta, test log-rank, aby sprawdzić zależności i różnice w zestawach danych.
- Interpretować wyniki testów statystycznych.
- Liczyć moc testu.

Przebieg ćwiczenia

1. Testowanie statystyczne danych za pomocą testu t-Studenta – w języku R

Przedmiotem testu są dane ciśnienia skurczowego dla dwóch grup pacjentów (A i B) leczonych innym lekiem na nadciśnienie. Pytanie – czy któryś z leków jest lepszy? Jeśli tak to który? Aby wykonać to ćwiczenie użyj kompilatora online, np. <https://rdr.io/snippets/>

- Pobranie danych: ściągnij z Internetu plik `cisnienie_cw7.csv` (link poda prowadzący). Uruchom Excela i otwórz pobrany plik **Otwórz->Przełączaj**: aby znaleźć w Excelu plik upewnij się, że ustawiłeś opcję wyświetlania plików na wszystkie: Jeśli dane wczytają się w 1 kolumnę popraw to używając zakładkę **Dane->Narzędzia danych->Tekst jako kolumny** lub wczytaj dane od nowa: **Dane->Pobierz dane->Z pliku CSV**.
- Przygotowanie danych w języku R: zaznacz obie kolumny w otwartym w Excelu pliku i wklej je w czarne miejsce na stronie: <https://tableconvert.com/excel-to-rdataframe> Przekopiuj wygenerowany na tej stronie `data.frame` (na dole strony) do kompilatora R. Ramka powinna wyglądać następująco:

```
dane <- data.frame(  
  grupa = c("A", "A", "A", "A", "A", "A", "A", "A", "A", "A", "A", "A", "A", "A", "A",  
  "A", "A", "A", "A", "B", "B", "B", "B", "B", "B", "B", "B", "B", "B", "B", "B", "B", "B",  
  "B", "B", "B", "B", "B"),  
  wartosci = c("124,9671415", "118,617357", "126,4768854", "135,2302986", "117,6584663",  
  "117,6586304", "135,7921282", "127,6743473", "115,3052561", "125,4256004",  
  "115,3658231", "115,3427025", "122,4196227", "100,8671976", "102,7508217",  
  "114,3771247", "109,8716888", "123,1424733", "110,9197592", "105,876963",  
  "132,5877852", "112,2906844", "115,8103385", "97,90302177", "108,4674073",  
  "116,3310711", "101,1880771", "119,5083762", "107,7923357", "111,499675",  
  "107,7795207", "137,2273382", "114,8380333", "102,3074689", "124,8705389",  
  "100,3498762", "117,5063631", "91,48395851", "99,06176741", "117,3623348")  
)
```

Zamiana liczb z przecinkiem w formacie znakowym na odpowiedni do obliczeń

```
dane$wartosci <- as.numeric(gsub(",", ".", dane$wartosci))
```

Grupa ma być w formacie czynnik

```
dane$grupa <- factor(dane$grupa)
```

Wyświetlenie ramki danych

```
print(dane)
```

Uwaga: Zmienna typu `factor` w R jest używana do reprezentowania zmiennych kategorycznych (np. grup, płci, kategorii) i jest bardziej wydajna w analizach statystycznych, ponieważ pozwala na przypisanie etykiet do unikalnych wartości w kolumnie, co może być przydatne w analizach takich jak testy statystyczne, regresja, itp.

- Uruchom program aby sprawdzić poprawność powyższego kodu. Następnie, załącz wymagane biblioteki i wykonaj test normalności (Shapiro-Wilka) oraz homogeniczności wariancji (Levene):

```
library(ggpubr) # do wizualizacji wyników
```


Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską


```
library(dplyr)    # do manipulacji danymi
library(pwr)      # do obliczenia mocy testu
library(car)      # do Levene
```

```
# Filtrujemy dane dla grupy A i B do testu normalności
```

```
dane_A <- select(filter(dane, grupa == "A"), wartosci)
```

```
dane_B <- select(filter(dane, grupa == "B"), wartosci)
```

```
# Test Shapiro-Wilka
```

```
shapiro.test(dane_A$wartosci)
```

```
shapiro.test(dane_B$wartosci)
```

```
# Test Levene
```

```
wynik_levene <- leveneTest(wartosci ~ grupa, data = dane)
```

```
print(wynik_levene)
```

d) Wykonaj test t-Studenta aby porównać dane z grupy A oraz B:

```
# Sprawdzenie wyniku testu Levene'a i wybór odpowiedniego testu t-Studenta
```

```
if (wynik_levene$`Pr(>F)`[1] > 0.05) {
```

```
  # Równość wariancji - klasyczny test t-Studenta
```

```
  wynik_t <- t.test(dane_A, dane_B, var.equal = TRUE)
```

```
} else {
```

```
  # Różne wariancje - test t-Studenta z korekcją Welcha
```

```
  wynik_t <- t.test(dane_A, dane_B, var.equal = FALSE)
```

```
}
```

```
print(wynik_t)
```

e) Wykonaj sprawdzenie mocy testu

```
library(effsize)
```

```
effect_size <- cohen.d(dane_A$wartosci, dane_B$wartosci)
```

```
# Moc testu
```

```
pwr.t.test(d = effect_size$estimate, n = length(dane_A$wartosci), sig.level = 0.05, type =  
"two.sample")
```

f) Zinterpretuj wyniki. Odpowiedz na pytania:

a. Czy rozkłady A i B są normalne?

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

- b. Czy wariancje A i B są homogeniczne (jednorodne)?
  - c. Czy różnice między A i B są istotne statystycznie? Który lek bardziej pomógł?
  - d. Czy moc testu jest wystarczająca? A jeśli nie to co można zrobić żeby była?
- g) Narysuj i przeanalizuj wykresy:

Histogramy dla grup A i B

```
histogram_plot <- ggplot(dane, aes(x = wartosci, fill = grupa)) +  
  geom_histogram(position = "identity", alpha = 0.5, bins = 10, color = "black") +  
  labs(title = "Histogramy dla Grup A i B",  
        x = "Wartosci",  
        y = "Częstosc") +  
  scale_fill_manual(values = c("lightgreen", "lightblue")) + # Kolory dla grup  
  theme_minimal()  
print(histogram_plot)
```

Histogram z krzywą gęstości

```
hist_plot <- ggplot(dane_B, aes(x = wartosci)) +  
  geom_histogram(aes(y = ..density..), bins = 8, fill = "lightblue", color = "black") +  
  geom_density(color = "red", size = 1) +  
  labs(title = "Histogram z Krzywa Gestosci", x = "Wartosci", y = "Gestosc") +  
  theme_minimal()  
print(hist_plot)
```

Wykres pudełkowy

```
boxplot_plot <- ggplot(dane, aes(x = grupa, y = wartosci, fill = grupa)) +  
  geom_boxplot() +  
  labs(title = "Wykres Skrzynkowy dla Grup A i B",  
        x = "Grupa",  
        y = "Wartosci") +  
  scale_fill_manual(values = c("lightgreen", "lightblue")) + # Kolory dla grup  
  theme_minimal()  
print(boxplot_plot)
```

2. Testowanie statystyczne danych za pomocą testu t-Studenta – w Excelu

Jeśli zamknąłeś to otwórz ponownie w Excelu plik cisnienie_cw7.csv

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

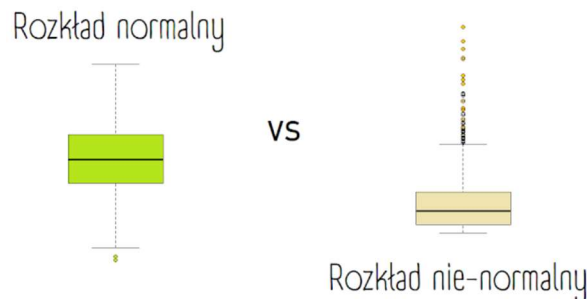

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

- a) Wykonaj statystyki opisowe dla grupy A i B (**Dane->Analiza danych->Statystyka opisowa**). Wywnioskuj, czy rozkłady danych A i B są normalne (lub zbliżone do normalnych). Możesz to zrobić wizualnie na podstawie histogramu lub wykresu pudełkowego:

Pudełko zmiennej z rozkładu normalnego jest symetryczne. Może mieć outliery, ale nie może ich być zbyt dużo.

(Źródło: <https://statystykawpsychologii.blogspot.com/2014/08/normalnie-o-normalnym-rozkadzie.html>)

Dodatkowo sprawdź parametry ze statystyki opisowej:

właściwości rozkładu normalnego to jednomodalność, symetryczność (brak skośności), odpowiednia kurtoza. Sprawdź więc skośność i kurtozę: rozkład normalny ma zerową skośność i kurtozę jednakże przez losowość danych nasza skośność i kurtoza nie muszą być 0 aby uznać dane za pasujące do rozkładu normalnego. Jedną z popularniejszych reguł kciuka odnośnie skośności jest ta, która mówi, że skośność w próbie, które znajduje się między -1 a 1 to jest skośność akceptowalna. Dla kurtozy ten przedział wynosi między -2 a 2. Lepszy do tego celu byłby test Shapiro – Wilka lub Kołmogorowa-Smirnova ale nie ma ich standardowo w Excelu (są w Xrealstats).

Jeśli rozkłady są zbliżone do normalnych przejdź do kolejnego punktu.

- b) Sprawdź czy wariancje są homogeniczne. Możesz wykorzystać do tego „Test F z dwiema próbami dla wariancji” zawarty w dodatku Analysis ToolPak.

Kliknij **Dane->Analiza danych->Test F: z dwiema próbami dla wariancji**

Okno dialogowe 'Test F: z dwiema próbami dla wariancji' zawiera następujące pola i opcje:

- Wejście:** Zakres zmiennej 1: \$C\$13:\$C\$28, Zakres zmiennej 2: \$D\$13:\$D\$25.
- Tytuły
- Alfa: 0,05
- Opcje wyjścia:**
  - Zakręś wyjściowy: \$I\$32
  - Nowy arkusz:
  - Nowy skoroszyt
- Przyciski: OK, Anuluj, Pomoc.

gdzie: zakres zmiennej 1 ustaw serie danych ciśnienia dla grupy A, zakres zmiennej 2 ustaw zakres danych dla grupy B, zakres wyjściowy ustaw jedną komórkę gdzie wstawiony ma zostać wynik analizy.

Zinterpretuj wynik: Jeśli wartość statystyki F (pole: test F jednostronny) jest mniejsza niż krytyczna wartość F (pole F), oznacza to, że wariancje są homogeniczne. Możesz też zwrócić uwagę na wartość p. Jeśli jest < 0.05 to odrzucamy hipotezę zerową o homogeniczności wariancji.

Do weryfikacji, czy wariancja w badanych próbach jest równa lepszy jest test Levene'a – nie ma go standardowo w Excelu.

- c) Wykonaj test t-Studenta klikając **Dane->Analiza danych-> Test t: z dwiema próbami zakładający równe/nierówne wariancje** (wybór na podstawie poprzedniego wyniku testu F). Spójrz na otrzymane wartości p-value ($P(T \leq t)$ jednostronny oraz dwustronny).
- d) Wykonaj wykresy histogramu (obie grupy na 1 histogramie: musisz zrobić to ręcznie licząc częstości i wykonać wykresy kolumnowe grupowane, inaczej nie da się uzyskać 2 histogramów na 1 wykresie)
- e) Wykonaj wykres pudełkowy i dodaj na nim etykiety.
- f) Zinterpretuj wyniki i porównaj je z tymi otrzymanymi w języku R

3. Analiza przeżycia przy użyciu testu log-rank – w języku R

Celem ćwiczenia jest zapoznanie się z analizą przeżycia, która pozwala ocenić, czy istnieje statystycznie istotna różnica w czasie przeżycia między dwiema grupami pacjentów.

W wybranej grupie pacjentów porównaj czas przeżycia między pacjentami otrzymującymi standardowe leczenie (Grupa A) a pacjentami otrzymującymi nowe leczenie (Grupa B) w kontekście nowotworów. Pytanie badawcze: czy nowe leczenie wpływa na czas przeżycia pacjentów?

W tym ćwiczeniu wykorzystaj język R oraz pakiety survival i survminer, które oferują narzędzia do analizy przeżycia oraz wizualizacji wyników.

- a) **Przygotowanie danych** - przepisuj poniższy kod R, który tworzy przykładowy zbiór 20 danych pacjentów, gdzie:
  - time: czas przeżycia (w miesiącach) dla każdego pacjenta,
  - status: status pacjenta (1 oznacza zgon, 0 oznacza cenzurowanie),
  - group: grupa, do której należy pacjent (A lub B).

```
library(survival)
```

```
library(survminer)
```

```
survival_data <- data.frame(
```

```
  time = c(5, 10, 12, 8, 20, 15, 18, 10, 6, 7, 9, 11, 15, 16, 22, 25, 30, 17, 19, 21),
```

```
  status = c(1, 1, 1, 0, 1, 0, 1, 0, 1, 1, 1, 1, 1, 0, 1, 1, 0, 1, 1, 1),
```

```
  group = c("A", "A", "B", "A", "B", "A", "B", "B", "A", "A", "B", "B", "A", "B", "A", "B",  
"A", "B", "A", "B")
```

```
)
```

```
print(survival_data)
```

- b) Stwórz obiekt klasy Surv, który zawiera czas przeżycia (time) oraz status (status). Ten obiekt będzie podstawą do przeprowadzenia analizy przeżycia.

```
surv_obj <- Surv(survival_data$time, survival_data$status)
```


Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

- c) Dopasowanie modelu Kaplan-Meier - oblicz krzywe przeżycia dla każdej grupy (A i B) przy użyciu metody Kaplana-Meiera, która umożliwia oszacowanie krzywych przeżycia.

```
fit <- survfit(surv_obj ~ group, data = survival_data)
```

- d) Przeprowadź test log-rank, aby sprawdzić, czy istnieje istotna statystycznie różnica między krzywymi przeżycia w grupie A i B. Test log-rank porównuje prawdopodobieństwa przeżycia w poszczególnych grupach w różnych momentach czasowych.

```
log_rank_test <- survdiff(surv_obj ~ group, data = survival_data)
```

```
print(log_rank_test)
```

- e) Zinterpretuj wynik testu - wartość $p < 0.05$ wskazuje na istotną różnicę między grupami, co sugeruje, że typ leczenia może wpływać na czas przeżycia pacjentów.

- f) Oceń wydajności modelu za pomocą obliczenia zgodności: concordance

```
# Dopasowanie modelu Coxa z uwzględnieniem zmiennej grupy
```

```
cox_model <- coxph(surv_obj ~ group, data = survival_data)
```

```
summary(cox_model)
```

Uwaga: im zgodność jest bliższa 1 tym lepiej, jeśli jest 0.5 to wskazuje na losowość wyniku analizy.

- g) Stwórz wykres krzywych przeżycia dla obu grup, aby lepiej zrozumieć różnice w czasie przeżycia.

```
ggsurvplot(fit, data = survival_data, pval = TRUE, conf.int = TRUE,
```

```
  title = "Krzywe przeżycia dla grup A i B",
```

```
  legend.title = "Grupa",
```

```
  legend.labs = c("A (Standard)", "B (Nowe leczenie)"),
```

```
  xlab = "Czas (miesiące)",
```

```
  ylab = "Prawdopodobieństwo przeżycia")
```

- g) Zinterpretuj wyniki:

- Na wykresie przedstawione są dwie krzywe przeżycia dla grup A i B.
- Wartość p z testu log-rank (wyświetlana na wykresie i w wynikach testu) wskazuje, czy istnieje statystycznie istotna różnica między grupami.
- Jeśli $p < 0.05$, możemy wnioskować, że typ leczenia znacząco wpływa na czas przeżycia.
- $conf.int = TRUE$: powoduje, że na wykresie pojawia się obszar przedstawiający przedział ufności, zazwyczaj na poziomie 95%. Ten obszar daje nam informację o niepewności oszacowania krzywej przeżycia, pozwalając ocenić, jak bardzo model jest pewny swoich prognoz w danym punkcie czasowym. Przedział ufności pokazuje, gdzie krzywa jest mniej precyzyjna (szerszy przedział ufności oznacza większą niepewność). Pozwala to ocenić, czy różnice między grupami są istotne - jeśli przedziały ufności dla

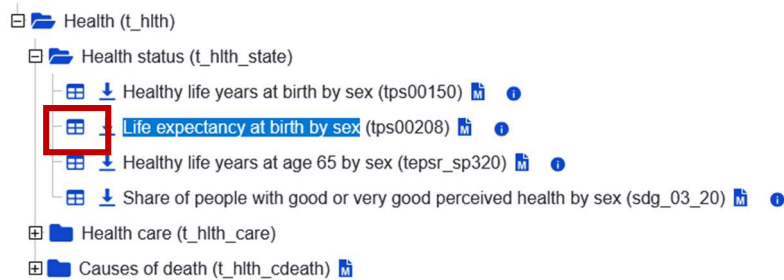
dwóch grup nie nakładają się, możemy mieć większą pewność, że różnice między nimi są istotne statystycznie.

4. Testowanie statystyczne danych za pomocą testu t-Studenta – zadanie do samodzielnego rozwiązania

Wejdź na stronę Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat/web/health/database>

Wejdź do bazy danych długości życia według płci:

Selected datasets

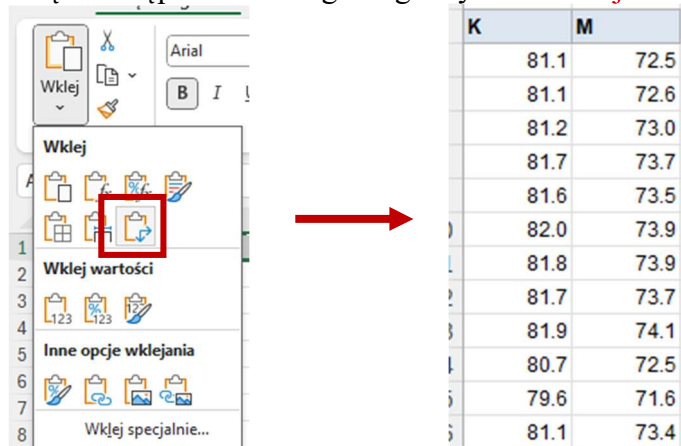

Pobierz pełną bazę danych klikając przycisk:

Download->Full dataset->Spreadsheet->Download:

Stwórz nowy plik Excela gdzie będziesz wykonywać analizy a następnie otwórz w Excelu ściągnięty plik. Odkopiuj do swojego pliku dane dla kobiet i mężczyzn w wybranym kraju.

- a) Przygotuj dane do analizy tak by mieć 2 kolumny – jedną dla kobiet i drugą dla mężczyzn. Wskazówki: z odkopionych linii usuń puste kolumny - zaznacz puste kolumny z przytrzymanym Ctrl a następnie prawy przycisk myszy i „usuń”; potem zaznacz oba wiersze z danymi, kliknij Kopiuj, stań kursorem w komórkę gdzie chcesz wkleić transponowaną tablicę a następnie z menu górnego wybierz **Wklej->Transpozycja:**

- b) Tak jak w poprzednich przykładach wykonaj test normalności i jednorodności wariancji.
 c) Wykonaj odpowiedni test t-Studenta.
 d) Wykonaj to samo w języku R i dodatkowo sprawdź moc testu.
 e) Zinterpretuj wyniki.
 f) Dowolnym sposobem wykonaj porównanie 2 grup dla kobiet lub mężczyzn ale w obrębie 2 różnych krajów.